

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

**Τὰ οὐσιωδέστατα στοιχεῖα τοῦ περιεχομένου
τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων. Αἱ κακίαι καὶ αἱ ἀρεταὶ αὐτῶν.**

(Κριτῶν σπάνιος καὶ παράδοξος πονηρία)

Σύνοψις τῶν κακιῶν τῶν ἀναγνωστ. βιβλίων.— Τὸ Ἀλφαβητάριον καθαρῶς Ἀλφαβητάριον· ἡ οἰκονομία αὐτοῦ εὐπαρακολούθητος, λογικὴ καὶ σαφής· ἡ ἠθογραφία δαφιλεστέρα τῆς πραγματογραφίας καὶ φυσιογραφίας.— Ἡ διδακτικὴ ὕλη τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων προσαρμοζομένη ἐκάστοτε πρὸς τὴν βαθμίδα τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῶν μαθητευόντων. — Ἡ διάλεκτος καθαρὰ τοῖς ὀνόμασι καὶ τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα σώζουσα.— Ἡ σύνταξις ὀρθὴ καὶ ἄψογος.— Ἡ φράσις σεμνὴ εὐχαρις καὶ εὐτονος.— Ἡ ἐρμηνεία εὐγενής.— Πάντα τὰ ἐν τοῖς ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις γενναῖα καὶ σπουδῆς ἀξία· ἡ ὕλη ἢ διδακτικὴ πᾶσα, τὰ διηγήματα, τὰ ποιήματα, τὸ φυσιογνωστικὸν στοιχεῖον.

Ἐπῆρξαν κριταὶ ἐπιπόλαιοι, μεροληπτικοί, κακόνιοι, ἄδικοι, μοχθηροί, ἀμαθεῖς· ἀλλὰ κριταί, ὡς οἱ ἡμέτεροι, περισυλλέξαντες ἐκ τῶν πλημμελημάτων τῶν πρὸς βράβευσιν προωρισμένων βιβλίων, ὅσα, ἐννοεῖται, αὐτοὶ ἠδυνήθησαν νὰ ἀντιληφθῶσι, καὶ ἀποδώσαντες ταῦτα εἰς τὰ προωρισμένα πρὸς καταδίκην βιβλία, δὲν ἠκούσθησαν μέχρι τοῦδε! Ἡ ψυχικὴ αὕτη διαστροφὴ εἶνέ τι πρωτοφανές, εἶνέ τι ἀνήκουστον. Ἐπιρρίπτουσιν οἱ γεννάδαι τὰ πλημμελήματα τῶν πρὸς βράβευσιν προωρισμένων βιβλίων εἰς τὰ πρὸς καταδίκην προωρισμένα, παριστῶσθε ταῦτα ὡς ἀμαρτωλότατα, ἐκεῖνα ὡς ἄχραντα, καὶ — ὅπερ καὶ τὸ παραδοξότατον — ἀπεικονίζουσιν αὐτὰ ὡς μεστὰ παντοίων προτερημάτων, ὧν οὐδὲ σταλαγμὸς ἐν αὐτοῖς ὑπάρχει!

Κατακρίνουσι τὰ πρὸς καταδίκην προωρισμένα βιβλία ὡς ἀμέθοδα, ὡς μεστὰ βαρβαρισμῶν καὶ σολοικισμῶν, ὡς ἐνέχοντα παρακεκομμένας λέξεις καὶ ὡς ἐνέχοντα ξηρὰς καὶ πλημμελεῖς καὶ πενιχροτάτας προτάσεις. Κατακρίνουσι τὰ διηγήματα αὐτῶν ὡς πεζὰ, ξηρὰ, ψυχρὰ καὶ ἄνευ χάριτος, ὡς ἀπίθανα καὶ ἀνωφελῆ, ὡς οὐδὲν

διδάσκοντα, ὡς οὐδὲν τὸ τερπνὸν καὶ παιδαγωγικὸν καὶ ψυχαγωγικὸν τοῖς παισὶν ἐνήχοντα. Κατακρίνουσι τοὺς μύθους αὐτῶν ὡς οὐτιδανούς καὶ ὡς ὑπόψυχρον τὴν ἔκθεσιν αὐτῶν. Κατακρίνουσι τὰς πραγματογραφίας καὶ τὰς περιγραφὰς αὐτῶν ὡς ξηράς. Κατακρίνουσι τὰ ἐν αὐτοῖς ποιήματα ὡς ἄμετρα καὶ ψυχρὰ καὶ ἄρρυθμα καὶ κακόρρυθμα καὶ ἀηδῆ καὶ ἄμουσα καὶ ἀνούσια καὶ ἀχάρिता καὶ κακότεχνα, ὡς οὐδὲν ἐνέχοντα τὸ ὑψηλὸν καὶ εὐγενές, ὡς γυμνὰ πάσης ποιητικῆς χάριτος, ὡς ὄντα ἀπλῶς στοιχοποιία ἀηδῆς καὶ βεβιασμένη, ὡς ὄντα «πᾶν ἄλλο ἢ φαιδρᾶς μούσης γεννήματα», ὡς ὑπερβαίνοντα κατὰ τὴν κακοτεχνίαν «ἐμμέτρους τινὰς ἀγγελίας γνωστοῦ τινος ὑποδηματοποιοῦ ἐν Πατησίοις» 1). Ταλανίζουσι δὲ ἐν γένει τὰ πρὸς καταδίκην προωρισμένα βιβλία διὰ τὸ κακόζηλον τῶν λέξεων καὶ τῶν προτάσεων, διὰ τὸ ἀνιαρὸν τῶν περιόδων, διὰ τὸ ἄχαρι καὶ ξηρὸν καὶ χαλαρὸν καὶ ψυχρὸν τοῦ λόγου, διὰ τὸ ὕφος τὸ χαλαρὸν καὶ τὸ ὑπτίον διὰ τὴν ἀπεραντολογίαν καὶ τὴν ἄχαριν καὶ κοπῶδη καὶ ἄμετρον παλλιλογίαν καὶ διὰ τὸ εὐτελές καὶ τὸ ταπεινὸν τῶν νοημάτων.

Ἄλλὰ τὰ παντοῖα ταῦτα τοῦ πραγματικοῦ καὶ τοῦ λεκτικοῦ τρόπου πλημμελήματα, ἀπομεμονωμένα καὶ σποράδην εὕρισκόμενα εἰς ἕκαστον τῶν πρὸς καταδίκην προωρισμένων βιβλίων, συννηνωμένα πάντα καὶ σωρηδὸν εὕρισκονται ἐκκεχυμένα εἰς τὰ πρὸς βράβευσιν προωρισμένα βιβλία, αὐτόχρημα βόθυνοι εὐρύτατοι καὶ βαθύτατοι πάντων τῶν κατὰ τὸν λόγον πλημμελημάτων ὄντα!

Ὅμιλοῦσι περὶ ἀμεθοδίας τῶν βιβλίων, τῶν προωρισμένων εἰς καταδίκην, ἐνῶ τὰ πρὸς βράβευσιν προωρισμένα εἶνε ὡς πρὸς τὴν μέθοδον τὰ χεῖριστα πάντων τῶν μέχρι τοῦδε εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων μνημονευομένων.

Ἀπόδειξις δὲ· Ἐν πρώτοις τὸ πρὸς βράβευσιν προωρισμένον Ἀλφαθητάριον, ἐν ᾧ ἐπιγράφεται «Ἀλφαθητάριον», ἔχει καὶ «πίνακας τῆς ἀριθμύσεως» καὶ «ὁδηγίαν πρὸς τοὺς διδασκάλους». Ἐν τούτῳ ποῦ κεῖται τὸ εὐμέθοδον, ἵνα περιορισθῶ μόνον εἰς τοῦτο καὶ μὴ ἐρωτήσω: Τίνα ὑποχρέωσιν ἔχουσιν οἱ πτωχοὶ τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ γραμματοσχολείων μαθηταὶ οἱ ἀγοράζοντες τὰ Ἄλ-

1) Ἐκθεσις κριτῶν σελ. 22, 6.

φαθητάρια νὰ πληρῶνωσι καὶ διὰ τὰς ὁδηγίας πρὸς τοὺς διδασκάλους καὶ διὰ τοὺς ἀριθμητικούς πίνακας, δι' οὓς ἐπλήρωσαν ἤδη ἀγοράσαντες τὸ οἰκεῖον βιβλίον τῆς ἀριθμητικῆς; Εἶνε τὰ ἀλφαθητάρια βόθροι προωρισμένοι νὰ δέχωνται ὅ,τι ἂν ἐκ διανοιῶν παρεστραμμένων καὶ ἐκ βουλήσεων νοσηρῶν ἐκρέη; * Ἄν ὁ ἐστεμμένος Ἄλφαθηταριογράφος, ἐπειδὴ δὲν εἰξυρεν, ἐπειδὴ δὲν εὔρισκέ τι ἀρμόδιον νὰ γράψῃ, ἐπλήρωσε τὰς σελίδας ἐκ τῶν τοιούτων «ἀλλοτριῶν» πραγμάτων, τοῦ κερδαρίου τοῦ ἐκ τοῦ στεφάνου γλιχόμενος, εἶνε ὑπόχρεοι οἱ κριταὶ νὰ στέψωσι τοιαύτας διαστροφὰς καὶ νοσηρότητας; * Ἐπειτα ποῦ κεῖται τὸ εὐμέθοδον ἐν τῇ διαιρέσει αὐτοῦ ταύτη; «Ἄλφαθηταρίου μέρος πρῶτον: τὰ μικρὰ γράμματα — Ἄλφαθηταρίου μέρος δεύτερον: αἱ δίφθογγοι — Ἄλφαθηταρίου μέρος τρίτον: τὰ πολλαπλᾶ σύμφωνα». Εἶνε τὰ μικρὰ γράμματα, αἱ δίφθογγοι καὶ τὰ πολλαπλᾶ σύμφωνα διάφορα εἶδη τοῦ αὐτοῦ γένους, ὅπως ἀπαιτεῖ πᾶσα λογικὴ καὶ εὐμέθοδος διαίρεσις; Περαιτέρω «Ἀναγνωσματάριου λογικὴ ἀνάγνωσις μέρος πρῶτον: ἀσκήσεις ἀνάμικτοι — Ἀναγνωσματάριου μέρος δεύτερον (τίποτε)». Εἶνε τοῦτο εὐμέθοδος διαίρεσις; Εἶνε τοῦτο λογικευομένου καὶ νοῦ κίνησις;

Καὶ ὁποῖον μὲν εἶνε τὸ πρῶτον μέρος τοῦ Ἄλφαθηταρίου τούτου ὡς πρὸς τὸ εὐμέθοδον εἶδομεν ἄνωτέρω. Ἄλλὰ καὶ τὸ δεύτερον μέρος, τὸ Ἀναγνωσματάριον, μεθοδικῶς εἶνε πολὺ τούτου πλημμελέστερον. Ἀπόδειξις δέ· Τριάκοντα εἶνε τὰ πραγματογραφικὰ κεφάλαια καὶ ἔξ μόνον τὰ διηγήματα ἐν τῷ ἐστεμμένῳ τούτῳ βιβλιαρίῳ, τῷ προωρισμένῳ διὰ παιδάρια ἐξαετῆ! Νομίζω ὅτι τοῦτο ἀρκεῖ, ἵνα καταδείξῃ ἅμα μὲν τὸ μέγεθος τῆς φαυλότητος τοῦ ἐστεμμένου Ἄλφαθηταρίου, ἅμα δὲ τὴν ἀνυπέβλητον πολύνοϊαν τῶν στεψάντων τοιοῦτον πρωτοφανὲς καὶ πρωτάκουστον παιδαγωγικὸν ἐξάμβλωμα! Τὸ νὰ λαλῇ δέ τις πρὸς παιδάρια ἐξαετῆ, ἄρρενά τε καὶ θήλεια, εἰς πᾶσας τὰς κοινωνικὰς τάξεις ἀνήκοντα, περὶ τῶν γεωργικῶν ἐργαλείων καὶ περὶ τῶν μερῶν τοῦ ἀρότρου καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς κατασκευῆς τοῦ τυροῦ· τὸ νὰ λαλῇ τις περὶ τοῦ ὄνου καὶ περὶ τοῦ συός, οὐδὲν δὲ νὰ λέγῃ περὶ τῆς τιμῆς τῆς ὀφειλομένης εἰς τοὺς γονεῖς, καὶ τῆς στροφῆς αὐτῶν πρὸς τὰ τέκνα, περὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς περὶ

τῆς τιμιότητος καὶ τῆς εὐταξίας καὶ τῆς κοσμιότητος καὶ τῆς εὐσχημοσύνης, εἶνε αὐτόχρημα ἔγκλημα παιδαγωγικόν—τὸ νὰ διδάσκη δέ τις εἰς παιδάρια ἐξαετῆ, ἄρρενά τε καὶ θήλεα, εἰς πάσας τὰς κοινωνικὰς τάξεις ἀνήκοντα, ὅτι ἐν τῇ εὐτελείᾳ κεῖται ἡ εὐτυχία, ἐν δὲ τῇ μεγαλοπραγμοσύνῃ ἢ δυστυχία (σ. 85, 89) καὶ τὰ τούτοις παρόμοια ψευδῆ καὶ ἀκατανόητα, καὶ ἐν τούτοις νὰ βραβεύηται, πρέπει νὰ ζῆ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, προϊστάμενοι τῆς πολιτείας νὰ εἶνε οἱ ἀστοργότατοι τῶν Ἑλλήνων καὶ κριταὶ οἱ οἱ ἡμέτεροι.

Τὸ δὲ ἄλλο τὸ πρὸς βράβευσιν προωρισμένον βιβλίον τοῦ κ. Κουρτίδου εἶνε τόσον ἀμεθοδόν, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ κ. κ. κ. κριταί, καίπερ « πηλῶ σεσαγμένοι τὴν ψυχὴν » δὲν ἔμειναν ἀπρόσβλητοι. Τὸ παράξενον τοῦτο ἐκ κλεψιλογίας συγκαττυθὲν παιδαγωγικόν ἐξάμβλωμα μικροπονῆρως ὑπὸ τρεῖς γενικωτάτους τίτλους « οἰκογένεια — κοινωνία — φύσις » ὑπεισελθόν, καὶ ἐν τῷ ζόφῳ τῆς ἀοριστίας αὐτῶν ἀρπάγδην καὶ λαιμάργως ἐκ τῆς πρώτης τυχούσης παιδαγωγικῆς ὕλης τραφὲν ἐξωγκώθη καὶ εἰς τέρας μεθοδικὸν ἐξαίσιον καὶ βδελυρὸν ἀπετελειώθη. Ἐν πρώτοις τὸ σέβας τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς, ἡ στοργὴ τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα, ἡ ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ ἐν γένει πάντα τὰ αἰσθήματα, τὰ ἀναπτυσσόμενα ἐν τῇ οἰκογενείᾳ καὶ πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ κακίαι, αἱ ἐν αὐτῇ προφαινόμεναι, ὡς τὰ πρωτογενέστατα πάντων τῶν ἐν τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων αἰσθήματα καὶ παθήματα καὶ ὡς γνωστότατα εἰς τὰ παιδάρια, ἅτε ἐξ ἀρχῆς τοῦ βίου αὐτῶν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἀναστρεφόμενα, ἀνήκουσιν ὅχι εἰς τοὺς τελευταίους ἀλλ' εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τῆς παιδείας τῶν παιδαρίων. Εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους αὐτῶν ἀνήκουσιν ἄλλα αἰσθήματα καὶ ἄλλαι ἀρεταὶ, πολὺ τούτων συνθετώτεραι. Δέκα τρία λοιπὸν διηγήματα καὶ ποιήματα, ὧν τὸ περιεχόμενον εἶνε οἰκογενειακὸν ἀναρμόστως καὶ ἐπομένως ἀμεθόδως κατετάχθησαν ἐνταῦθα 1). Ὁ τόπος αὐτῶν εἶνε τὸ Ἀλφαβατάριον καὶ τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία

1) Ἑρμογένης περὶ ἰδεῶν, τόμ. α' ἐκδ. Walz, τόμ. 3, σελ. 214, 4 : Μέθοδοι δὲ αἱ τε προειρημέναι καὶ ἔτι τὸ κατὰ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων χρῆσθαι τῷ λόγῳ τὰ πρῶτα τιθέντας πρῶτα καὶ τὰ δεύτερα δεύτερα καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως.— Πλάτων Πολιτεία 498 B : Δεῖ . . . μεράκια μὲν ὄντα καὶ παῖδας μεираκιώδη παιδείαν καὶ φιλοσο-

τῶν πρώτων ἐτῶν. Τί δὲ δὲν σκαιοργεῖται ὑπὸ τοὺς τίτλους τού-
τους «οἰκογένεια, κοινωνία καὶ φύσις» μὴ οἰκογενειακὸν καὶ μὴ κοι-
νωνικὸν καὶ μὴ φυσικόν! Πανδαιμόνιον αὐτόχρημα! Ἐνταῦθα συμ-
πλέκονται καὶ συνωθοῦνται καὶ διαγκωνίζονται πλῆθος ἀτομικῶν ἡθῶν
καὶ παθῶν, φαύλων τε καὶ χρηστῶν: «ἡ εὐοργησία» (σελ. 23), πάθος
μὴ οἰκογενειακὸν μηδὲ κοινωνικὸν μηδὲ φυσιογνωστικόν· «ἡ ἠπιότης
πρὸς τοὺς ἵππους» (σ. 45)—ἡ ἀλαζονεία τῆς σακκορράφας (σ. 53)
—ἡ ταπεινοφροσύνη (σ. 60)—ἡ μωρία (σ. 63)—ἡ ψευδολογία (σ.
70)—ἡ ὀκνηρία (σ. 73)—ἡ φιλεργία (σ. 75)—ἡ οἰκονομία—ἡ ἀδρά-
νεια τῶν χρημάτων—ἡ σύνεσις (σ. 95), ἡ ἀπερισκεψία (σ. 97), ἡ
δοξολογία (σ. 98), τὸ ἄστατον τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων (σ.
99)—εἶτα διάφορα διαιτητικὰ καὶ θεραπευτικὰ μέσα (σ. 101)—
τὸ φάντασμα (σ. 120)—δὲν πρέπει νὰ βλασφημῆς (σ. 122)—γέ-
ρων καὶ θάνατος (σ. 134) κτλ. κτλ., ὧν οὐδὲν οὔτε οἰκογενειακὸν
οὔτε κοινωνικὸν οὔτε φυσιογνωστικόν!! Τῶν δὲ ποιημάτων ἡ ἐπισώ-
ρευσις καὶ τῶν πραγματογραφιῶν ὁ διασκορπισμὸς εἶνε αὐτόχρημα
ἄρνησις τοῦ οἰκονομικοῦ, τοῦ τεχνικωτάτου μέρους τοῦ πραγμα-
τικοῦ τρόπου τοῦ «λέγειν εὖ»· εἶνε ὕβρις πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς μεθο-
δικῆς κατατάξεως τῆς μεθοδικῆς ὕλης τόσον βάνουσος, ὥστε καὶ
αὐτὰ τὰ νεῦρα τῶν ἡμετέρων κριτῶν ἠσθάνθησαν τὴν ἐκ τούτων
προσβολήν, καὶ ἐξεγερθέντα ἐξώτρυναν τὴν γλῶσσαν αὐτῶν εἰς τὸ
νὰ ἀνακινήθῃ καὶ μάλα ἄκουσα νὰ ἐκστομίσῃ τὰ βαρύτατα ταῦτα:
«καλὸν κρίνομεν . . . νὰ ἐγκατασπαρῶσι καταλλήλως ἐν
τῷ κειμένῳ αἱ πραγματογραφίαι καὶ τὰ ποιήματα ὅσα ἀλ-
λεπάλληλα φέρονται ἐν τῷ Ἐναγνωσματοταρίῳ» τῷ βραβευ-
θέντι δηλ. 1).

φίαν μεταχειρίζεσθαι . . . προΐουσης δὲ τῆς ἡλικίας, ἐν ἧ ἡ ψυχὴ τελειοῦσθαι ἄρχεται,
ἐπιτείνειν τὰ ἐκείνης γυμνάσια.

1) Ἀριστείδης, Τεχνῶν Ῥητορικῶν 2, 9, ἐκδ. Walz, τόμ. 2, σελ. 443. ἐκδ.
Spengel, τμ. 2, σελ. 537: Οἰκονομία δὲ λόγου ἐφ' ἅπαντι ἡ ἀρμόζουσα τάξις καὶ ἡ
προσδοκία τῶν λεγομένων καὶ τὸ ἐξαρτᾶσθαι ἀλλήλων τὰ νοήματα καὶ τὰ ἐπιχειρή-
ματα ἐχόμενα τοῦ ὑποκειμένου. — Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς· περὶ τῆς λεκτικῆς Δη-
μοσθένους δεινότητος κεφ. 51: Τοῦ λέγειν εὖ διττὴ ἡ διαίρεσις ἐστίν, εἷς τε τὸν πραγ-
ματικὸν τρόπον καὶ εἷς τὸν λεκτικόν, καὶ τούτων πάλιν ἀμφοτέρων εἷς τὰς ἴσας διαιρε-
θέντων τιμάς, τοῦ πραγματικοῦ μὲν εἷς τε τὴν παρασκευήν, ἣν οἱ παλαιοὶ καλοῦσιν
εὕρεσιν, καὶ εἷς τὴν χρῆσιν τῶν παρεσκευασμένων, ἣν προσαγορεύουσιν οἰκονομίαν· τοῦ

Ὁμιλοῦσιν οἱ μουσοτραφεῖς κριταὶ ἡμῶν περὶ βαρβαρισμῶν καὶ σολοικισμῶν καὶ παρακεκομμένων λέξεων τῶν πρὸς καταδίκην προωρισμένων ἀναγνωστικῶν βιβλίων, ἐνῶ τὰ ὑπ' αὐτῶν ἐστεμμένα εἶνε πλήρη τῶν τοιούτων τοῦ λεκτικῆς τρόπου ἀσχημιῶν. Τό τε ἐστεμμένον Ἀλφαθητάριον καὶ τὸ ἐστεμμένον Ἀναγνωσματάριον τῆς τετάρτης τάξεως ἀμιλλώμενα περὶ τοῦ πρωτείου ἐν τῇ βαρβαροφωνίᾳ οὐδεμίαν ὑπερβολὴν χυδαιολογίας καταλείπουσιν.

Τὰ ἐστεμμένα τοῦ Ἀλφαθηταρίου « νάνι νινί ψωμᾶς ζωνάρι πιθάρι βαρέλι λάδι καρότο κότα φῶλι μουγκρίζω τυρὶ τουλουμίσιο λαρδί μάτι μύτη χέρι πόδι ποδιά » καὶ τὰ μυρία ἄλλα ὁμοδίαιτα τούτοις μοχθηρὰ καὶ παρεφθαρμένα ὀνόματα, ὅσα ἀνωτέρω κατελέχθησαν, καὶ τὰ ἐστεμμένα τοῦ Ἀναγνωσματαρίου τῆς Δ' τάξεως εὐτελεῖ καὶ ἰδιωτικὰ καὶ παρακεκομμένα « ἀφεντόπουλα σκλάβοι σοῦβλες ραβδί μοῦχλες μπάφες κουμπάροι κουφάλες παληόπαιδα »· τὰ ἐστεμμένα κοινὰ καὶ τετριμμένα « εὐρῆκα ἔμαθα σηκώσου μαζεύω ἀπεκρίθηκα ἐδιακόνενα ἐταίριαζε πάγει αὐγὰ σπασμένα »· τὰ ἐστεμμένα ἀγοραῖα καὶ ἀγροῖκα κύρια ὀνόματα « ὁ Γερομῆτρος, ὁ Στάθης, ὁ Νίκας, ὁ Γρηγόρης, ὁ Κώστας, ὁ Βασιλογιάννης » τὰ ἐστεμμένα βάρβαρα καὶ κακέμφατα « ἡ κυρὰ Παρθένα = ἡ Παναγία, ὁ θεῖος Ὀδυσσεύς, ἡ Ἀρτέμιδα, ἡ γαλανοματοῦσα Ἀθηνᾶ, τοῦ καλότυχου βασιλεῖᾶ, τὰ λόγια τὰ μελωμένα, ἐνῶ τίς ἐτραγούδαεν ἡ ἀσπρολαίμα κόρη, καράβια πλουμισμένα, βάρκες γρηές, φυσομανοῦν, δαγκάει καὶ λυγάει, γαληνιά, ἀνάσασι, τὸ θηριὸ τῆς θάλασσας, τὸ Τσερίγο, τὸ μπουγάζι, τὸ μετερίζι, ὁ ἀνεμορρούφουλας, ἐσαλπάραιμε, ἐχούμισα, ροβολᾶνε, ἄτι ἀξετίμωτο, ρουθούνια διάπλατα καὶ τεντωμένα, ταῦτιά τ' ἐτέντωσε ν' ἀκουρμαστῆ, τὰ βόλια τῶφτεψε μὲς 'ς τὸ ριζαῦτι ». Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα εἶνε γλῶσσα « ἀπλῆ καὶ γνησίως Ἑλληνική », ὡς ἀπαιτεῖ ὁ νόμος; Εἶνε διάλεκτος καθαρὰ τοῖς ὀνόμασι καὶ τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα σώζουσα, ὡς ἀπαιτεῖ ὁ ὀρθός

λεκτικῆς δέ, εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ὀνομάτων καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν ἐκλεγέντων· ἐν ἑκατέρῳ τούτων πλείω μοῖραν ἔχει τὰ δεύτερα τῶν προτέρων· τὸ μὲν οἰκονομικὸν ἐν τῷ πραγματικῷ· τὸ δὲ συντιθέμενον, ἐν τῷ λεκτικῷ. — Αὐτόθ. περὶ τοῦ Θουκυδίδου χαρακτῆρος, κεφ. 9: Τὸ τεχνικώτερον μέρος τοῦ πραγματικῆς τὸ λεγόμενον μὲν οἰκονομικόν, ἐν ἀπάσαις δὲ γραφαῖς ἐπιζητούμενον, ἐάν τε φιλοσόφους προέληται τις ὑπόθεσις, ἐάν τε ῥητορικάς. Ταῦτα δὲ ἐστὶ περὶ τὴν διαίρεσιν καὶ τὴν τάξιν καὶ τὰ περὶ τὰς ἐξεργασίας.

λόγος; 1) Εἶνε φῶς τοῦ νοῦ 2) δυνάμενα τὴν φιλοκαλίαν καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν πρὸς τὰ καλὰ ἐν ταῖς τῶν νέων ψυχαῖς νὰ ἐξεγείρωσιν 3), ἢ εἶνε βαρβαρισμοὶ ἄκρατοι, ἐξ ἀπειροκάλου διαθέσεως καὶ ἐξ ἀγροίκου ἥθους προκύπτοντες, τὴν ἐπισκότισιν τοῦ νοῦ καὶ τὸν ἐκχυδαῖσμὸν τοῦ ἥθους ἀσφαλῶς ἀπεργαζόμενα; 4). Τὰ δὲ ἀνελλήνιστα; Οἱ δὲ σολοικισμοί; 5) Ὁκεανός! α Χύνε ὕδωρ τῆ αὐλῆ — παρέχουσιν

1) Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς πρὸς Γν. Πομπήιον ἐπιστολή, κεφ. 3, περὶ τὸ τέλος: Πρώτη τῶν ἀρετῶν γένοιτ' ἄν, ἧς χωρὶς οὐδὲν τῶν ἄλλων τῶν περὶ τοὺς λόγους ὄφελος· τίς; Ἡ καθαρὰ τοῖς ὀνόμασι καὶ τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτήρα σώζουσα διάλεκτος. — Αὐτόθ. Ὑπομνηματισμοὶ (Λυσίας, κ. 2): Πρῶτον καὶ κυριώτατον ἐν λόγοις ἐστὶ τὸ καθαρῆσαι τὴν διάλεκτον.

2) Λογγίνος περὶ ὕψους 30, 1: Φῶς γὰρ τῷ ὄντι ἴδιον τοῦ νοῦ τὰ καλὰ ὀνόματα.

3) Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς περὶ συνθέσεως ὀνομάτων, κ. 1: Τὸ δὲ περὶ τὰς λέξεις φιλότιμον καὶ φιλόκαλον, καὶ ταῖς νεαραῖς πέφυκε συνανθεῖν οὐχ ἦττον ἡλικίαις. Ἐπιτόηται γὰρ ἅπαντα νέου ψυχῆ περὶ τὸν τῆς ἐρμηνείας ὠραϊσμὸν, ἀλόγους τινὰς καὶ ὡσπερ ἐνθουσιώδεις ἐπὶ τούτων λαμβάνουσα ὀρμάς· οἷς πολλῆς πάνυ καὶ ἔμφρονος δεῖ τῆς πρώτης ἐπιστάσεως τε καὶ ἀγωγῆς. — Λογγίνος περὶ ὕψους 17, 2: Τῶν λόγων τὰ πάθη καὶ τὰ ὕψη ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐγγυτέρω — κεῖνται — διὰ φυσικὴν τινα συγγένειαν.

4) Ἀλέξανδρος περὶ σχημάτων, ἐκδ. Walz, τόμ. 8, σελ. 421: Περὶ ἐν ὀνομα γίνεται ὁ βαρβαρισμὸς κακία . . ἐν τῷ βαρβαρισμῷ ὄνομα διορθοῦμεν. — Θέων, προγυμνάσματα 9, ἐκδ. Sprengel τόμ. 2, σελ. 113: Τὰ γὰρ κοινὰ καὶ δημῶδη οὐ πάνυ ἐπαινετά. — Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, τέχνη Ῥητορικὴ 10, 7: Περὶ δὲ τὴν λέξιν συχνὰ τὰ ἁμαρτήματα· οἱ μὲν γὰρ πάνυ εὐτελῶς φθέγγονται, καὶ φασὶ τὸ κατὰ φύσιν δὴ καὶ γνώριμον μεταδιώκειν, οὐκ εἰδότες, ὅτι ἐν τῷ καλῷ μάλιστα γνώριμὸν ἐστίν, ἐν δὲ τῷ ἀγοραίῳ τῆς λέξεως οὐδὲ τὸ σαφές, μὴ τί γε γνώριμον φαίνεται· τὸ γὰρ ἀγοραῖον οὔτε τὴν δῆλωσιν ἀκριβῆ οὔτε τὴν φαντασίαν ἐναργῆ παρέχεται. — Πλούταρχος περὶ Ἰσίδου καὶ Ὀσίριδος 379, c: Ἄριστα λέγεται παρὰ τοῖς φιλοσόφοις τὸ τοὺς μὴ μανθάνοντας ὀρθῶς ἀκούειν τῶν ὀνομάτων κακῶς χρῆσθαι καὶ τοῖς πράγμασιν. — Ἀντισθένης, ἀπόσπ. 39. Fragm. Philosoph. Graec. Mullach τόμ. 2, σελ. 281: Ἀρχὴ παιδεύσεως ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις. — Κωμωδιῶν ἀδέσπ. ἀπ. 1298, Kock 3, 624: Ἀκολουθεῖ τῷ τρόπῳ τὰ τοῦ λόγου. — Πλάτων, Πολιτεία 400 D: Τί δ' ὁ τρόπος τῆς λέξεως, ἣν δ' ἐγώ, καὶ ὁ λόγος, οὐ τῷ τῆς ψυχῆς ἤθει ἔπεται; Πῶς γὰρ οὐ; τῆ δὲ λέξει τὰλλα; Ναί. Εὐλογία ἄρα καὶ εὐαρμοστία καὶ εὐσχημοσύνη καὶ εὐρυθμία εὐηθεία ἀκολουθεῖ, οὐχ ἣν ἄνοιαν οὔσαν ὑποκοριζόμενοι καλοῦμεν ὡς εὐηθειαν, ἀλλὰ τὴν ὡς ἀληθῶς εὐ τε καὶ καλῶς τὸ ἦθος κατεσκευασμένην διάνοιαν. Παντάπασιν μὲν οὖν ἔφη· Ἄρ' οὖν οὐ πανταχοῦ ταῦτα διωκτέα τοῖς νέοις, εἰ μέλλουσι τὸ αὐτῶν πράττειν; Διωκτέα μὲν οὖν . . Καὶ ἡ μὲν ἀσχημοσύνη καὶ ἀρρυθμία καὶ ἀναρμοστία κακολογίας καὶ κακοηθείας ἀδελφά, τὰ δὲ ἐναντία τοῦ ἐναντίου, σώφρονός τε καὶ ἀγαθοῦ ἥθους, ἀδελφά τε καὶ μιμήματα.

5) Ἀριστοτέλης, Ῥητορικὴ 1407, α, 19: Ἔστι δὲ ἀρχὴ τῆς λέξεως τὸ ἐλλήνιζεν· τοῦτο δ' ἐστὶν ἐν πέντε, πρῶτον μὲν ἐν τοῖς συνδέσμοις, ἂν ἀποδιδῶ τις ὡς πεφυκάσι πρότεροι καὶ ὕστεροι γίνεσθαι ἀλλήλων, οἷον ἐνιοὶ ἀπαιτοῦσιν . . δεῖ δὲ ἕως μὲν μνηται ἀνταποδιδόναι ἀλλήλοις, καὶ μήτε μακρὰν ἀπαρτᾶν μήτε σύνδεσμον πρὸ συνδέ-

ἐπαίνους τῷ ἐπιμελεῖ μαθητῇ — οἱ βάτραχοι κοάζουσι τὸ ἐσπέρας — ὁ ρύαξ ἔχει δυνατὸν φλοῖσθον — ἡ ἀγάπη κατοικεῖ εἰς τὴν καρδίαν — αἱ ἄγρια ἀπιδέα λέγονται καὶ ἀγριαχλαδέαι — ἡ φέτα, τὸ τουλουμίσιον καὶ τὸ κεφαλίσιον εἶνε διάφορα εἶδη τυρίων». — Τοιοῦτός τις εἶνε ὁ Ἑλληνισμὸς τοῦ ἐστεμμένου Ἀλφαβηταρίου!

Τοῦ δ' ἐστεμμένου Ἀναγνωσματαρίου τῆς τετάρτης τάξεως; Τούτου πλεόν τὰ ἀνελλήνιστα, τούτου οἱ σολοικισμοὶ ἄπτονται τῶν ἄστρον! Ἀκούστε! (ἐστεμμένου Ἀναγνωσματαρίου σελ. 121): «ἔλα μαζί μου, δειλὸ κορίτσι! ἔλα νὰ τὸ πιάσωμε τὸ φάντασμα — σελ. 170: ἐπειδὴ δὲ οἱ Τοῦρκοι ἔμενον πάντοτε βάρβαροι καὶ ἀμαθεῖς ἤρχισαν νὰ λαμβάνωσιν ἀνάγκην τῶν πεπαιδευμένων Ἑλλήνων καὶ ἀνεβίβαζον αὐτούς εἰς ὕψηλὰ ἀξιώματα — σελ. 59: «ἐν ἑκ τῶν παιδίων τότε παρεκάλεσε τὸν διδάσκαλον νὰ συνοδεύσῃ τὸν Κώσταν εἰς τὴν οἰκίαν του, διότι ἡ μήτηρ του εἶχε φυλαγμένα ὀλίγα παλαιὰ ἐνδύματά του καὶ θὰ τὴν παρακαλέσῃ νὰ τὰ δώσῃ εἰς τὸν πτωχὸν Κώσταν — σελ. 138: ἡ Περσεφὸνῃ ἡμέραν τινὰ ἐξῆλθε μετὰ τῶν Ὠκεανίδων καὶ τῶν θυγατέρων τοῦ Ὠκεανοῦ εἰς τοὺς ἀνθοφόρους λειμῶνας καὶ ἔπαιζε μετ' αὐτῶν καὶ ἔδρεπον διάφορα ἄνθη — σελ. 40: αἱ χελιδόνες ἔφερον διὰ τοῦ ῥάμφους των ὀλίγον πηλόν· ἔπειτα ἀκόμη ὀλί-

σμου ἀποδιδόναί τοῦ ἀναγκαίου· ὀλιγαχοῦ γὰρ ἀρμόττει. . ἐν μὲν δὴ τὸ εὖ ἐν τοῖς συνδέσμοις. δεύτερον δὲ τὸ τοῖς ἰδίοις ὀνόμασι λέγειν καὶ μὴ τοῖς περιέχουσι· τρίτον μὴ ἀμφιδόλοις. . τέταρτον. . δεῖ ἀποδιδόναί — τὰ γένη τῶν ὀνομάτων — ὀρθῶς. . πέμπτον ἐν τῷ τὰ πολλὰ καὶ ὀλίγα καὶ ἐν ὀρθῶς ὀνομάζειν.— Ἀλέξανδρος περὶ σχημάτων 1, ἐκδ. Walz, τόμ. 8, σελ. 421: Διαφέρει τοίνυν σχῆμα τρόπου, ὅτι ὁ μὲν τρόπος περὶ ἐν ὄνομα γίνεται ἀρετῇ, ὡσπερ ὁ βαρβαρισμὸς κακία, τὸ δὲ σχῆμα περὶ πλείω ὀνόματα κόσμησις, ὡς ὁ σολοικισμὸς ἀκοσμία, ὥστε τὴν αὐτὴν εἶνε διαφορὰν βαρβαρισμοῦ τε πρὸς σολοικισμὸν ὡς ἐν κακία, καὶ τρόπον πρὸς σχῆμα ὡς ἐν ἀρετῇ λόγου· καθάπερ γὰρ ἐν μὲν τῷ βαρβαρισμῷ ὄνομα διορθοῦμεν, ἐν δὲ τῷ σολοικισμῷ σύνταξιν ὀνομάτων κτλ.— Αὐτόθ. 2, σελ. 426: Ὁ σολοικισμὸς ἐξάλλαξις ἐστὶ λόγου, ἀλλ' ἐπὶ τὸ χειρόν.— Φοιδάμων περὶ σχημάτων 1, Walz ἐνθ. ἀνωτ. 495: Ὁ σολοικισμὸς τροπὴ ἐστὶ καὶ ἐξάλλαξις, ἀλλ' ἐπὶ τὸ χειρόν.— Τιβέριος περὶ τῶν παρὰ Δημοσθένει σχημάτων 1, Walz ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 528: Ὁ σολοικισμὸς ἐξαλλαγὴ τοῦ ἐν ἔθει ἐστίν, ἀλλ' οὔτε χρείας ἕνεκα, οὔτε κόσμου τινὸς χάριν γίνεται.— Ἡρωδιανὸς περὶ σχημάτων, Walz ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 579: Ὁ δὲ σολοικισμὸς ἀμάρτημα, μηδεμίαν αἰτίαν τῆς ἀκαταλληλίας ποιούμενος· γίνεται δὲ τὸ σχῆμα κατὰ τοσοῦτους τρόπους καθ' ὅσους καὶ ὁ σολοικισμὸς· καὶ γὰρ εἶδη διαλασσόμενα καὶ γένη καὶ πτώσεις καὶ ἀριθμοὶ καὶ ἐγκλίσεις ἔτι τε πρόσωπα καὶ χρόνοι καὶ διαθέσεις, καὶ πάντα ἀπλῶς ἢ τὴν τοῦ καταλληλοῦ συνάφειαν ἀπαιτεῖ, παρατραπέντα ποιεῖ τὸ σχῆμα.— Ἀριστοτέλης, Ῥητορικὴ 1407, 6, 18: Ἔτι τάδε ποιεῖ σολοικίζειν τὸ μὴ ἀποδιδόναί, εἴαν μὴ ἐπιζευγνύῃς ἀμφοῖν δ' ἀρμόττει, οἷον ψόφον ἢ χρῶμα.

γον, και ἄχυρα και πηλὸν » — σελ. 88: οἱ μύρμηκες κατὰ τοὺς πρὸς ἀλλήλους πολέμους συλλαμβάνουσιν αἰχμαλώτους· εἰς τοὺς σκλάβους τούτους ἀναθέτουσι πάσας τὰς ἐργασίας, και αὐτὴν ἔτι τὴν περιποίησιν τῶν μικρῶν των, χάνουσι δηλ. και αὐτὸ τὸ αἶσθημα τῆς στοργῆς — σ. 148: βλέπετε πόσον στράτευμα και πόσος στόλος μὲ περικυκλώνει, πόσοι πάνοπλοι ἄνακτες τῶν Ἑλλήνων εἶνε συνηθροισμένοι; ἅπαντες οὗτοι δὲν θὰ δυνηθῶσι νὰ πλεύσωσι κατὰ τῆς Τροίας — σ. 78: ἡμέραν τινὰ συνήντησε καθ' ὁδὸν γνωστὸν του νέον ὀνομαζόμενον Ἀρίσταρχον και εἶδεν αὐτὸν βαδίζοντα περίλυπον — σ. 100: ἂν εἴξευρα ὅτι θὰ κάμω τοιαύτην συνάντησιν — 10: τώρα ὅτε διῆλθε τοιοῦτον κίνδυνον — σελ. 45: εἰς ὅλην τὴν χώραν πέριξ δὲν εὕρισκετο ἵππος — 52: ὁ ἵππος και μετὰ τὸν θάνατόν του παρέχει μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἄνθρωπον 1) κτλ. Οἱ δὲ βραβεύσαντες τοιαύτας γλωσσικὰς ἀσχημίας εἶνε διδάσκαλοι τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος διδάσκοντες Ξενοφῶντα και Πλάτωνα και Δημοσθένην!

Ὅμιλοῦσι περαιτέρω οἱ ἐκ τῆς διδασκαλίας τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἀποζῶντες κ. κ. κριταὶ οὗτοι περὶ ξηρῶν και πλημμελῶν και πενιχροτάτων προτάσεων, και περὶ πεζῶν και ξηρῶν και ψυχρῶν και ἄνευ χαρίτων και περιπετειῶν και ὤμων και ἀπιθάνων και ἀνωφελῶν και οὐδὲν διδασκόντων και οὐδὲν τὸ τερπνὸν και παιδαγωγικὸν και ψυχαγωγικὸν τοῖς παισὶν ἐνεχόντων διηγημάτων τῶν πρὸς καταδίκην προωρισμένων ἀναγνωστικῶν βιβλίων, ἐν ᾧ πάντων τούτων ταμεῖον ἀνεξάντλητον εἶνε ἀμφοτέρω τὰ βραβευθέντα ἀναγνωστικὰ βιβλία.

Ἀπόδειξις δέ· Τίνες προτάσεις δύνανται πρὸς Θεοῦ νὰ εἶνε ξηρότεραι και πλημμελέστεραι και πενιχρότεραι τῶν προτάσεων τούτων

1) Πρὸς βλ. και ἐν σελ. Ἀναγνωσματαρίου Κουρτίδου 108: «ὁ καρπὸς τῆς καστανέας», ἕως «ταῦτα εἶνε τὰ κάστανα». σ. 69: «ἀλλὰ καθὼς — τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ». σ. 107: «και εἶμαι διὰ δύο λόγους — και τοὺς γείτονας». σελ. 92: «ἔμπορός τις — μετὰ θαυμασμοῦ». σ. 103: «οὐδέποτε ἀπήντα — τὸν ἐχαιρέτιζον. σ. 37 «λεμβουχὸς τις — οἰκογένειάν του». σ. 140: «ἐὰν θέλῃς — θὰ σοῦ δώσῃ» κτλ. κτλ., μεθ' ἧς ἀνάγνωθι τὰ τοῦ Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ (πρὸς Γραμματ. 176, Bekker, σ. 640) τάδε: «Ὅτι μὲν δὴ τινα φειδῶ τῆς περὶ τὰς διαλέκτους καθαριότητος αὐτόθεν συμφανές· ὃ τε γὰρ ἐκάστοτε βαρβαρίζων και σολοικίζων ὡς ἀπαίδευτος χλευάζεται, ὃ τε ἐλληνίζων ἱκανός ἐστι πρὸς τὸ σαφῶς ἅμα και ἀκριδῶς παραστῆσαι τὰ νοηθέντα τῶν πραγμάτων.

τοῦ κ. Βρατσάνου; « Ἔρχεται ὁ χοῖρος μουκρίζων — ὁ πατήρ εἶνε καλὸς χορευτῆς — τὰ λεμόνια ἔχουσι ζωμὸν ξυνὸν — ὁ γείτων ἔχει γένεια ἄσπρα — μὲ τοὺς πόδας περιπατοῦμεν — πρέπει νὰ πλύνωμεν τοὺς πόδας — ἡ ρίς εἶνε μακρὰ — ἀπὸ τὴν ρίνα ἐξέρχεται ἡ μύξα — πρέπει νὰ καθαρίζωμεν τὴν ρίνα (σ. 99. 101) — πῶς εἶνε τὰ πράγματα; (ιδιότητες τῶν πραγμάτων): τὸ κομβίον εἶνε λευκόν, ὁ ὀδοιπόρος εἶνε διψασμένος (σελ. 70) — Τί πράττουσι τὰ πράγματα; (ἐνέργεια τῶν πραγμάτων): ὁ κύων ὑλακτεῖ, ὁ ἰχθὺς συλλαμβάνεται διὰ τοῦ ἀγκίστρου, ὁ ἄνθρωπος ἀποθνήσκει, ὁ ἀσθενὴς πάσχει, τὰ κοράσια χορεύουσιν (σ. 71) — Πότε γίνεται τι; (ὁ χρόνος): ὁ διδάσκαλος ἀναχωρεῖ αὔριον, ἀναγινώσκω τὴν μεσημβρίαν, ὁ ἀσθενήσας ἀναχωρεῖ σήμερον (σ. 72) — Ποῦ συμβαίνει τι; (ὁ τόπος): ὁ ποιμὴν ζῆ εἰς τὴν πεδιάδα, ἡ ἀγάπη κατοικεῖ εἰς τὴν καρδίαν, ὁ ἡνίοχος ὀδηγεῖ τὴν ἄμαξάν του εἰς τὴν πεδιάδα — Πῶς γίνεται τι; (ὁ τρόπος): ὁ ρύαξ ἔχει δυνατὸν φλοῖσβον (!!) ».

Ἄρκει! Οἱ οὕτωςι παραπαίοντες πανταχοῦ ἀλλαχοῦ, ἐνθά σωφροσύνη καὶ εὐνομία ἐπικρατεῖ, προκαλοῦσι τὸν οἶκτον τῶν ἀνθρώπων. Μόνον ἐν πολιτείᾳ πονηροκρατουμένη δύνανται οἱ τοιοῦτοι βρεθνόμενοι καὶ σεμνοπροσωποῦντες νὰ σοβῶσι διὰ τῶν ὁδῶν ἐστεμμένοι.

Φρίκη! Μετὰ ὑπερεξηκονταετῆ ἐλεύθερον βίον ποῦ κατήντησαν τὰ παρ' ἡμῖν γράμματα! « Πῶς γίνεται τι; Ὁ ρύαξ ἔχει δυνατὸν φλοῖσβον » !!

Ἄλλ' ἐπανέλθωμεν. Τί δὲ εἶνε καὶ τὰ ἕξ διηγήματα τοῦ βραβευθέντος Ἀρφαθηταρίου; 1) Μόνον πεζὰ καὶ ξηρὰ καὶ ψυχρὰ καὶ ἄνευ χαρίτων ἢ καὶ ἀναληθῆ καὶ κακόζηλα καὶ εὐτελῆ καὶ ἀηδέστατα καὶ διάκενα καὶ μωρὰ;

Ἐν τῷ διηγήματι « ἔσο εὐγνώμων » (σ. 81) τὰ ὠραῖα ὀρνίθια σηκώνουσι τὸ ράμφος των ὑψηλὰ εἰς τὸν ἀέρα ὁσάκις πίωσι μίαν σταγόνα ὕδατος διὰ νὰ ἴδωσι τὸν οὐρανὸν « ἵνα εὐχαριστήσωσι τὸν καλὸν Θεὸν διὰ τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον δίδει εἰς αὐτὰ » — τοῦθ' ὅπερ παρακινεῖ τὸ παιδίον τὸ θεώμενον τὸ θέαμα τοῦτο, τῆς σηκώσεως δηλ. τοῦ ράμφους ὑψηλὰ εἰς τὸν ἀέρα, νὰ εἴπη « σοῦ ὑπόσχομαι, ἀγαπητῆ μου μῆτερ, νὰ εἶμαι πάντοτε εὐγνώμων εἰς τὸν Θεὸν » — Σύνδεσμος κατὰ τὸ αἷτιον καὶ αἰτιατόν, ὅστις μόνον εἰς ἐστεμμένας ἐπὶ σοφίᾳ κεφαλὰς δύναται νὰ τελεσιουργῆται! Ἐν τῷ διηγήματι

1) Ἐστεμμένου Ἀρφαθηταρίου σελ. 81. 82. 88. 109. 111. 116.

«πρέπει νὰ πράττωμεν τὸ ἀγαθὸν» (σ. 82) ἔν παιδίον εἶχε πέσει εἰς ἓνα μικρὸν λάκκον γεμάτον ἀπὸ χιόνα—δύο ἄλλα παιδιά ἤλθον πρὸς αὐτὸ—τὸ ἓν ἐγέλα καὶ ἔρριπτε χιόνας εἰς τὸ πτωχὸν παιδίον—τὸ ἄλλο ἔσυρε τὸ παιδίον ἔξω καὶ τὸ ἔφερεν εἰς τοὺς γονεῖς του—τρία ὠραῖα μῆλα ἔλαβε δῶρον τὸ καλὸν αὐτὸ παιδίον, καὶ τελειώνει τὸ διήγημα, τὸ πλήρες ζωῆς καὶ χάριτος, τὸ κεκαλλωπισμένον διὰ τῶν καλλωπισμάτων πάντων, οἷς ἀγάλλεται ὁ λόγος! Ἐν τῷ διηγήματι «ἀγάπα καὶ σέβου τὸ γῆρας» (σελ. 109) δύο παιδιά εἶχον πάμπαν πολὺ γέροντα—οὗτος ἠδύνατο νὰ βαδίζη μόνον στηριζόμενος ἐπὶ βακτηριῶν—ἠγάπα ὁμῶς πολὺ τὴν ἐξοχὴν: «ἐπεθύμει νὰ ἀπολαύη τὰ καλὰ τῆς πλουσίας φύσεως»—τὰ μικρὰ παιδιά «ἔλαβον τὰς χρηματικὰς τῶν οἰκονομίας καὶ παρήγγειλαν εἰς τὸν ἀμαξοποιὸν ἓν ἀμαξάκι—ἔγεινεν αὐτὸ καὶ μέχρι λεπτοῦ ἐπληρώθη ὑπὸ τῶν χρηματικῶν αὐτῶν οἰκονομιῶν—ἔμβαιεν εἰς αὐτὸ ὁ γέρον—ἔσυρον αὐτὸ οἱ δύο μικροί, οἵτινες μὲ πολλὴν «προσοχὴν καὶ ἐπιμέλειαν ἀπέφευγον τὰς πέτρας καὶ τοὺς λάκκους» καὶ τὸν ἔφερον εἰς τὴν ἐξοχὴν. Ἐδῶ ἐκάλυπτον «τὰ γόνατά του συχνάκις ἀπὸ τὰ ἄνθη»—«ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ θανάτου τὰ ἠύλόγησεν ὁ γέρον», καὶ τελειώνει καὶ τὸ χαριτωμένον τοῦτο διήγημα, ἐν ᾧ σὺν τοῖς ἄλλοις ὑπερσόφοις τὰ δύο μικρὰ παιδάκια μεταβάλλονται καὶ εἰς ὄναρια!

Ἐν τῷ διηγήματι «ὁ φίλος τῶν παιδιῶν» (σ. 111) τὸν διδάσκοντα Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπλησίαζον καὶ τὰ μικρὰ παιδιά, ἅτινα ἠύχαριστοῦντο σφόδρα νὰ ἀκούωσι παρ' αὐτοῦ «ὅτι ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τοὺς ἀνθρώπους»—ἀπὸ τὴν εὐχαρίστησίν των δὲ τὴν πολλὴν αὐτὰ παιδιά ταῦτα ἔφερον εἰς τὸν Χριστὸν ἄνθη καὶ ἐκάθηντο ἐπὶ τῶν γονάτων του καὶ ἔπαιζον μετ' αὐτοῦ» κτλ. κτλ.

Εἰς κόρακας! Ποῦ εἶνε ὁ Ἀριστοφάνης νὰ ἀναφωνήσῃ τὸ τόσον ἀναγκαῖον εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς καιροὺς «δότε μοι λεκάνην;»

Ἄλλ' ἔάν τὰ διηγήματα ταῦτα δὲν εἶνε ἀρχέτυπα διηγημάτων ξηρῶν, ψυχρῶν, ἀχαρίτων, κακοζήλων, ψευδῶν, ἀπιθάνων, γραωδῶν, μωρῶν καὶ ληρωδῶν, τὰ τοῦ κ. Κουρτίδου βεβαίως εἶνε ἀνυπέριθητα ὡς πρὸς πάντα ταῦτα, πρὸς δὲ καὶ τέλεια καὶ ἀμώμητα παραδείγματα ἀπειροκαλίας, ἀναισθησίας καὶ βαναυσίας.

Πλὴν τῶν ἐκ κλεψιλογίας προελθόντων, ἅτινα μεθ' ὅλον τὸν ἐκχυδαῖσμόν, ὄνπερ ὑπέστησαν, μετενεχθέντα εἰς τὸ ἐστεμμένον τοῦτο συγκάττυμα, διετήρησάν πως ἴχνη τῶν παλαιῶν αὐτῶν λεκτικῶν τε

καὶ πραγματικῶν ἀρετῶν, τὰ ἄλλα πάντα λάμπουσι διὰ τὴν σμικρὰν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν μεγάλην εὐτέλειαν τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, διὰ τὴν ἔλλειψιν παντὸς ἴχνους φιλοκαλίας, διὰ τὴν πτωχείαν εἰς αἰσθήματα καὶ ἐννοίας, διὰ τὴν παιδαριώδη ἀμβλύτητα καὶ τὴν ἀγοραϊὰν χυδαιότητα καὶ τὴν νοσηρὰν φλυαρίαν, διὰ τὴν ἠθικὴν οὐδενίαν καὶ τὴν πνευματικὴν ταπεινότητα, διὰ τὴν ξηρότητα, τὴν ἰσχνότητα, τὴν ψυχρότητα, τὴν κακοζηλίαν, τὴν ξηροκακοζηλίαν καὶ τὴν ἀηδίαν αὐτῶν, διὰ τὸ ἐπιτετηδευμένον πανηγυρικὸν ἐπίχρισμα, διὰ τὴν ἀνοιαν τὴν μετὰ φαντασιωδῶν ψευδοκοσμημάτων ἐπικοσμουμένην, διὰ τὸ ὕφος τὸ ἐξωδηκὸς καὶ ἄμορφον, διὰ τὴν πυρετώδη ὄρμην πρὸς μεταφοράς, διὰ τὴν ἐξεζητημένην καὶ ἐπιτετηδευμένην κομψοπρέπειαν. Ἀρχίζουσι ξηρῶς, βαίνουσιν ἀλλόμενα, ἐξελίσσονται ἀτόμως, ἀπολήγουσιν ἀψύχως καὶ ἢ ἐγκαταλείπουσιν ἀπαθῆ ὅλως τὸν ἀναγινώσκοντα ἢ ἐξεγείρουσι τὴν βδελυγμίαν αὐτοῦ. Οὐδαμοῦ μεγαλορρυσύνη, οὐδαμοῦ ὑψηγορίας τόνος, οὐδαμοῦ μεγαλοπρέπεια, οὐδαμοῦ νόημα λαμπρόν, οὐδαμοῦ λῆμμα γενναῖον, οὐδαμοῦ λόγοι εὐγενεῖς, οὐδαμοῦ ὑψηλοφανές τι καὶ ὑψηλοποιόν, οὐδαμοῦ εὐέπεια· πανταχοῦ μονοειδής, ἄτονος καὶ νωθρὸς ὁ λόγος· πανταχοῦ εὐτέλεια καὶ ταπεινότης καὶ λεπτότης καὶ ἄκεντρος λειότης. Τὰ κῶλα μακρὰ, σχοινοτενῆ καὶ συνεστραμμένα· αἱ συντάξεις κακότεχνοι· τὸ σχῆμα τῆς συνθέσεως μικρόκομψον, ἀγενές καὶ μαλθακόν· οἱ ῥυθμοὶ τραχεῖς καὶ δύσηχοι· οἱ λόγοι ἄμοιροι ἠθῶν, βάνουσοι, ἀγοραῖοι, ταπεινοὶ καὶ ἀσχήμονες· τὸ ἦθος ἄγροικον, ταπεινὸν καὶ μικρολόγον· ὁ τρόπος σκαιὸς καὶ ἀπαίδευτος· τὰ πράγματα εὐτελεῆ, ἀπρεπεῆ, λιτά, βιωτικά, κοινὰ καὶ δημῶδη· τὰ φρονήματα ψυχρὰ καὶ μικροποιά· τὰ νοήματα πεπατημένα, πεπλυμένα, μικρὰ, λεπτά, πτωχὰ καὶ ταπεινά· ὁ χαρακτήρ τοῦ λόγου ὑδαρής, ἀσθενής, ψυχρὸς, κεχυμένος, κενός, οὐδαμῶς ἰδιωτικῆς φλυαρίας ἀπέχων, οὐδαμῶς ἀπὸ τοῦ ἄγαν εὐτελοῦς αἰρόμενος. Ταῦτα δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα πραγματικὰ καὶ λεκτικὰ ἁμαρτήματα ἀποφαίνουσι τὰ ἐστεμμένα διηγήματα ταῦτα ἄγαν γραῶδη καὶ πολὺ τὸ ἀνόητον καὶ τὸ βάνουσον ἔχοντα.

Τούτων ὁ ἔλεγχος εἶνε προχειρότατος. Ἡ ἐστεμμένη αὕτη ἀμάρρα πασῶν τῶν λεκτικῶν καὶ τῶν πραγματικῶν τοῦ Ἑλληνος λόγου ἁμαρτημάτων εὐρίσκεται πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος· εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα, εἰς τὰ σχολεῖα, εἰς τὰς χεῖρας πάντων τῶν μικρῶν Ἑλληνοπαίδων, εἰς τὰς χεῖρας πάντων τῶν διδασκάλων αὐτῶν. Οἱ γονεῖς,

οί κηδόμενοι τῶν τέκνων αὐτῶν, ὀφείλουσι νὰ λάβωσιν ἄμεσον γνῶσιν τοῦ ἐκτρώματος τούτου τοῦ παιδαγωγικοῦ. Οἱ παρ' ἡμῖν λόγιοι, οἱ ὅλον τὸν βίον αὐτῶν καταναλώσαντες ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς παρ' ἡμῖν προόδου τῶν γραμμάτων καὶ ὑπὲρ τῆς καθαρότητος καὶ τοῦ ἐξευγενισμοῦ τῆς γλώσσης ἡμῶν, καθῆκον ἔχουσι νὰ λάβωσιν ἄμεσον ἀντίληψιν τῶν γλωσσικῶν τούτων ἐξαμβλωμάτων, δι' ὧν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων διαφθείρεται ἡ γλωσσικὴ εὐαισθησία τοῦ ἔθνους ἡμῶν. Τὰ κακουρούμενα εἰς τὴν ἐθνικὴν ἐκπαίδευσιν ὑπὸ τῶν εἰκαιοτάτων ἀνθρώπων, τῶν ἐκάστοτε παρ' ἡμῖν ὡς συγγραφέων καὶ ὡς κριτῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων ἐκ τῶν τριόδων ἐκπηδῶντων, ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἔθνους ἡμῶν πολὺ πλεϊότερον ἢ ὅσον κοινῶς ὑπολαμβάνεται. Ἡ βαναυσότης τοῦ ἔθνους τῶν νέων γενεῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὁ ἐκχυδαϊσμός τῆς συναισθητικῆς δυνάμεως καὶ ἡ παχύτης τῆς διανοίας αὐτῶν, τὰ τελεσιουργούμενα δι' ἀναγνωστικῶν βιβλίων ὑπὸ ρακιοσυρραπταδῶν μὲν αὐχμηρῶν, ψυχρῶν καὶ σκαιῶν συρραπτομένων, ὑπὸ κριτῶν δὲ ἡλιθίων, ἀναισθητῶν, ἀπειροκάλων καὶ μοχθηρῶν εἰς τὸ ἔθνος ἐπιβαλλομένων, εἶνε συμφορὰ ἐθνικὴ μεγάλη. Ἐν τῇ Παιδαγωγικῇ ὀρθότατα καὶ λέγεται καὶ πιστεύεται ὅτι «ἐκαστον καλὸν ἀναγνωστικὸν βιβλίον εἶνε μία εἰρηνικὴ κατάκτησις τοῦ πολιτισμοῦ» 1) καὶ ὅτι «ἐν τοῖς ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις ἀντικατοπτρίζεται πιστότατα ἢ τε κατάστασις τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως χώρας τινός καὶ ἡ ποιότης τῆς παιδεύσεως, ἣν παιδεύεται ὁ λαὸς αὐτῆς. Τοῦτο δέ, διότι ἐν τοῖς βιβλίοις τούτοις οὐ μόνον περιλαμβάνεται, κυρίως εἰπεῖν, διδακτικὴ ὕλη ἢ διδασκομένη ἐν τοῖς τοιούτοις τοῦ λαοῦ σχολείοις, ἀλλὰ καὶ λαμπρῶς καταφαίνεται ἅμα μὲν τὸ πνεῦμα, καθ' ὃ ἡ διδακτικὴ αὕτη ὕλη μεθαρμόζεται πρὸς τὴν ἐκάστοτε ἀντιληπτικὴν δύναμιν τῶν μικρῶν παιδῶν, ἅμα δὲ τό τε μέτρον τοῦ πνευματικοῦ βίου καὶ τὸ μέγεθος τῶν πνευματικῶν ἔξεων καὶ διαθέσεων, αἵτινες διὰ τῶν σχολείων τούτων εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ πρέπει νὰ ἐγγεννηθῶσιν ἢ μᾶλλον ὄντως ἐγγεννῶνται» 2).

1) «Jedes gute Lesebuch ist eine friedliche Eroberung der Kultur». Thilo παρὰ Kehr, Geschichte der Methodik, 1879, τόμ. 2, σελ. 439.

2) Grenzboten, ἔτ. 1893, ἀριθ. 11, σελ. 522: Will man die Volksschule eines Landes kennen lernen, so schlage man die in ihr üblichen Lesebücher auf. Sie sind in hohem Grade bezeichnend für die Bildung, die die geistig führenden Kreise den Massen zuzuwenden bestrebt sind, denn sie enthalten nicht bloss zum guten Theil die Lehrstoffe, die in der Volksschule betrie-

Ἐμόχθησε καὶ ἠγωνίσθη δι' ὅλου τοῦ βίου αὐτοῦ ὁ ἀοίδιμος Κοραΐης καὶ σύμπασα ἡ χορεία τῶν σεμνῶν καὶ γεραρῶν διδασκάλων τοῦ γένους ἡμῶν. Μοχθεῖ καὶ ἀγωνίζεται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ βίου αὐτοῦ ὁ κ. Κόντος, ὁ κ. Χατζηδάκης, ὁ κ. Πανταζίδης, ὁ κ. Βερναρδάκης καὶ οἱ τούτοις ὅμοιοι γλωσσομαθεῖς λόγιοι τοῦ ἔθνους ἡμῶν, ὅπως ἐκτρίψωσι τὰς κῆρας, ἅς ἡ πολυχρόνιος βαρβαρότης προσῆψεν εἰς τὴν γλῶσσαν ἡμῶν. Ἀγωνίζεται τὸν εὐγενῆ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦτον ἀγῶνα ἡ δημοσιογραφία, τὸ βῆμα τῆς Βουλῆς, τὰ δημόσια γραφεῖα, ὁ ἄμβων τῆς ἐκκλησίας, ἡ ἔδρα ἡ καθηγητική, ἡ γραφίς ἡ συγγραφική, ἡ σκηνὴ ἡ θεατρική. Ἀλλὰ τί πάντα ταῦτα πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν, ἀφοῦ πάντες ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων εἴμεθα ἠναγκασμένοι ὑπὸ κριτῶν ἐν Σκύθαις γεννηθέντων καὶ ἐν Παφλαγόσι τραφέντων καὶ ἐν Τριβαλλοῖς αὐξήθέντων νὰ ἀναγινώσκωμεν καὶ γράφωμεν καὶ ἀκούωμεν τοὺς τραχεῖς βαρβαρισμοὺς καὶ τοὺς ναυτιώδεις σολοικισμοὺς Ἀλφαθηταριογράφων καὶ Ἀναγνωσματαριογράφων γαλατάδων αὐτόχρομα καὶ τζοπαναρέων μετημφισμένων; Ἐν τίνι δικαιώματι ἡ πολιτεία ἐπιβάλλει διὰ κριτῶν σκαιῶν καὶ ἀβελτέρων τὸν ἐκχυδαῖσμόν τῶν φρονημάτων καὶ τὴν ἀποκτήνωσιν τοῦ ἠθους τῶν τέκνων ἡμῶν; Ἡ εἶνε δυνατὸν νὰ μὴ συμβῇ τοῦτο, ὅταν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων τὰ ἄμοιρα τέκνα ἡμῶν εἶνε ἠναγκασμένα ἡμέρας καὶ νυκτὸς νὰ ἀναγινώσκωσι καὶ νὰ γράφωσι καὶ ἀπὸ στόματος νὰ λέγωσι τὰ ἐν τοῖς ἐστεμμένοις βιβλίοις τῶν πρώτων τυχόντων ἀβελτέρων καὶ ἀγροίκων γραμματοκαπήλων ἀγοραῖα ταῦτα καὶ βάναισα καὶ μισητὰ καὶ ξενήκουστα! « ἀπ' ἔξω κοῦκλα, καὶ ἀπὸ μέσα πανοῦκλα — ὁ παπᾶς ὁ παχὺς ἔφαγε παχειὰ φακὴ — γιατί παπᾶ παχύ, ἔφαγες παχειὰ φακὴ; — ἀπὸ τὴν ρίνα ἐξέρχεται ἡ μύξα » 1) — « Αἶ, σύ; παληόπαιδο! ἦτο ὁ πρῶτός του λόγος — Ἐγὼ δὲν ἀπεκρίθηκα καὶ ἐκεῖνος τότε μ' εἶπεν. — Αἶ, σύ, κουφάλα! ἐν ἀρχοντόπουλο σου ὀμιλεῖ . . τοῦ ἀπεκρίθηκα τότε ὅτι δὲν εἶμαι κουφάλας . . καὶ ἐξηκολούθησα νὰ μαζεύω ραδίκια — ἂν εἴξευρα ὅτι θὰ κάμω τοιαύτην συνάντησιν, θὰ σοῦ ἐφύτευα μίαν σφαῖ-

ten werden, sie zeigen auch, in welchem Sinne diese Stoffe für die Fassungskraft der Jugend zubereitet werden, welches Mass von geistigen Leben, welcher Umfang von geistigen Interessen der Volksseele durch die Volksschule eingepflanzt werden soll und auch der Hauptsache nach thatsächlich eingepflanzt wird.

1) Ἀλφαθητάριον ἐστεμμένον ἐν σελ. 119, 120, 99.

ραν εἰς τὸ κρέας σου, κουμπάρε μου λύκε» κτλ. κτλ. 1). Ἄν δὲ οἱ προστώτες τῆς καθ' ἡμᾶς πολιτείας ἐν τῇ κατακναιούσῃ αὐτοὺς μεγαλοπραγμοσύνη θεωροῦσι τὰ τοιαῦτα κατώτερα τῶν ὑψηλῶν αὐτῶν φροντίδων, οἱ παρ' ἡμῖν προεξάρχοντες ἐν τοῖς γράμμασι καὶ οἱ δι' ὅλου τοῦ βίου αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ εὐγενῶς μοχθήσαντες δὲν νομίζουσιν ὅτι ἔχουσι καθῆκον νὰ ρίπτωσιν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν κακουργουμένων τούτων ἐπὶ τῆς γλώσσης καὶ νὰ προσπαθῶσι νὰ παρακωλύωσι τὴν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν, ἣν οἱ παρ' ἡμῖν ἐπ' ἐσχάτων ἐνσκήψαντες γραμματοκάπηλοι ἀσκοῦσιν ἐπὶ τοῦ διὰ τοσοῦτων μόχθων ἐποικοδομουμένου ἐθνωφελοῦς ἔργου αὐτῶν; Δὲν ὀφείλουσιν οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου, οἱ Γυμνασιάρχαι, οἱ λοιποὶ τῶν Ἑλλην. γραμμάτων διδάσκαλοι νὰ καταφιμῶσι τὸ κάρχαρον στόμα, δὲν ὀφείλουσιν νὰ ἐκσπῶσι τὴν βάρβαρον γλῶσσαν καὶ Ἀλφαθηταριογράφων καὶ Ἀναγνωσματαριογράφων τοιαῦτα ἀπόμουςα ὑλακτούντων;

Εἶπον ὅτι τὰ ἐστεμμένα ταῦτα βιβλία εἶνε προχειρότατα καὶ ὅτι πᾶς ἐργασθεὶς ὅπως δήποτε ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῶν καθ' ἡμᾶς γραμμάτων καὶ αἰσθανόμενος αἰσχύνην τινὰ διὰ τὸν ἀνίερον καὶ ἀνόσιον ἐκφραλισμὸν αὐτῶν, δύναται — καὶ κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην ἔχει καθῆκον — νὰ λάβει ἄμεσον ἀντίληψιν τῆς ὕβρεως ταύτης καὶ νὰ ἀναχαιτίσῃ τὸ ἐθνικὸν τοῦτο κακὸν καὶ νὰ ἀποτρίψῃ τὸ ἐθνικὸν τοῦτο αἶσχος ὅσον δύναται. Ὅστις δὲ τυχὸν τούτων λάβῃ τὰ ἐστεμμένα ταῦτα βιβλία τῶν μικρῶν παιδίων ἡμῶν ἀνὰ χειρας καὶ ἀπλῶς διαφυλλίσῃ αὐτά, πάραυτα θὰ αἰσθανθῇ πόσον ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν ἐν

1) Ἐστεμμένου Ἑλληνικοῦ ἀλφαθηταρίου τῆς τετάρτης τάξεως σελ. 58. 100. Οἷον αἶσχος ἐθνικόν! Φαντάσθητε ὅτι ξένος τις, Γερμανός, Ἄγγλος, Γάλλος, Ἀμερικανός, ἤθελε νὰ ἐκμάθῃ τὴν καθ' ἡμᾶς γλῶσσαν. Φαντάσθητε ὅτι πρεσβευτὴς τις ἤθελε νὰ ἐκπαιδεύσῃ τὰ τέκνα του ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλῶσση. Πῶς θὰ ἤρχιζον τὰς σπουδὰς αὐτῶν; Βεβαίως θὰ ἠρώτων ποῖα εἶνε τὰ ἐν Ἑλλάδι τελειότερα Ἀλφαθητάρια καὶ Ἀναγνωσματάρια, βεβαίως θὰ ὑπεδεικνύοντο αὐτοῖς τὰ βεβραδευμένα, θὰ ἠγόραζον αὐτὰ καὶ θὰ ἤρχιζον νὰ ἀναγινώσκωσιν ἐν αὐτοῖς. Τίνα ἄρα γε ἐντύπωσιν θὰ ἔκαμνον εἰς αὐτοὺς αἱ «φθεῖρες» καὶ αἱ «μύξες» τοῦ κ. Βρατσάνου; καὶ ἡ «κόπρος καὶ τὰ περιττώματα» τοῦ κ. Κουρτίδου; Πιστεύω ὅτι αὐτοστιγμὴ θὰ ἔρριπτον τὰ βδελυρὰ ταῦτα βιβλία εἰς τὴν θερμάστραν, ἂν ἦτο χειμῶν, καὶ ἐκ τοῦ παραθύρου, ἂν δὲν ἦτο χειμῶν, καὶ θὰ ἐλεεινολόγουν τοὺς ἄρχοντας τοῦ τόπου, οἵτινες δὲν εὔρον ἄλλην τρῶφην καταλληλοτέραν ταύτης διὰ τὰ 170,000 παιδάκια τὰ φοιτῶντα εἰς τὰ σχολεῖα τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων αὐτῶν! Αἶσχος! Αἶσχος ἐθνικόν νὰ εἶνε ἐσφραγισμένοι αἱ τοιαῦται βδελυρίαι διὰ τοῦ στέμματος τοῦ Βασιλικοῦ καὶ ἐπικεχυρωμένοι διὰ τῆς ὑπογραφῆς τῆς ὑπουργικῆς!